श्री ५ को सरकार

कानून, न्याय तथा संसदीय प्रवन्ध मन्त्रालय

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवको शासन कालको छैठौं वर्षमा संसदले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको ऐन, सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशित गरिएकोछ ।

२०१७ सालको ऐन नं. १८

स्वस्तिश्री गिरिराज चक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध विरुदावली विराजमान मानोन्नत ओजस्विराजन्य प्रोज्ज्वलनेपाल तारा अतिओजस्वी त्रिभुवन प्रजातन्त्र श्रीपद ॐ रामपट्ट अतुलज्योतिर्मय त्रिशक्तिपट्ट अतिप्रवल गोरखादक्षिणबाहु महाधिपति फिल्ड मार्शल र सर्वोच्च कम्याण्डर इन-चीफ श्रीमन्महाराजाधिराज श्री श्री श्री महाराज महेन्द्र वीर विक्रम जङ्गबहादुर शाहबहादुर शमशेर जङ्गदेवानाम् सदा समरविजयिनाम् ।

जलचरहरूको संरक्षण र तत्सम्बन्धी अरू कुराहरूको व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

जलचरहरूको संरक्षण र तत्सम्बन्धी अरू कुराहरूको व्यवस्था गर्नु वान्छनीय भएकोले, श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवका शासन कालको छैठौं वर्षमा संसदले यो ऐन बनाएको छः—

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भः–

(१) यस ऐनको नाम जलचर संरक्षण ऐन, २०१७ रहेको छ ।

(२) यो ऐन नेपाल अधिराज्य भर लागू हुनेछ ।

(३) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषाः

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा–

(क) "जल" भन्नाले ताल, दह, खहरे खोला, नदी, नाला, पोखरी, नहर, कुलो, तलाउ, जलाशय र तिनीहरूको श्रोतलाईसमेत जनाउँछ ।

(ख) "जलचर" भन्नाले जलभित्र बस्ने जुनसुकै जीव सम्झनु पर्छ ।

(ग) "स्थानीय अधिकारी" भन्नाले यो ऐन अन्तर्गत स्थानीय अधिकारीको काम गर्न श्री ५ को सरकारबाट नियुक्त भएको वा तोकिएको अधिकारी सम्झनु पर्छ ।

(घ) "निजी जल" भन्नाले व्यक्ति विशेषले श्री ५ को सरकारलाई मालपोत वा भूमिकर तिरिराखेको जमीनमा भएको निजको हक र उपभोगको ताल, दह, पोखरी, तलाउ वा जलाशय सम्झनु पर्छ ।

630

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(ङ) "तोकिएको वा तोकिए बमोजिमको" भन्नाले यो ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिमको सम्झनु पर्छ ।

३. जलचर समात्ने तथा मार्ने तरीकाहरूमा प्रतिवन्धः

कुनै व्यक्तिले पनि कुनै जलमा रहेको कुनै जलचरलाई समात्ने तथा मार्ने अभिप्रायले जानी जानी त्यस्तो जलमा वा त्यसको आसपासमा कुनै किसिमको विष्फोटक पदार्थ वा विषालु पदार्थको प्रयोग गर्न वा कुनै बाँध, पुल, जलमार्ग इत्यादि बिगार्न भत्काउन हुँदैन ।

तर कुनै निजी जलका धनीले अरू कुनै जलका जलचरहरूलाई क्षति नहुने गरी आफ्नो निजी जलमा जलचर समात्न तथा मार्नको निमित्त विषालु पदार्थ छाड्न बाहेक जुनसुकै तरीकाको प्रयोग गर्नमा यो दफा र यस दफा अन्तर्गतका कुनै कुराले वाधा पुऱ्याउने छैन ।

४. केही खास प्रकारका जलचरहरूलाई समात्न, मार्न तथा चोट पुऱ्याउन मनाही गर्ने श्री ५ को सरकारको अधिकारः

श्री ५ को सरकारले नेपाल गजेटमा प्रकाशित आदेशद्वारा सोही आदेशमा—

(क) तोकिएका जतिका जलचरहरूलाई श्री ५ को सरकार वा स्थानीय अधिकारीको इजाजत बेगर कुनै पनि व्यक्तिले जानी जानी समात्न मार्न तथा चोट पुऱ्याउन नपाउने गरी, र

(ख) तोकिएको ऋतुमा र तोकिएका अवस्थाका कुनै पनि जलचरहरूलाई कुनै पनि व्यक्ति-ले जानी जानी समात्न, मार्न तथा चोट पुऱ्याउन नपाउने गरी, मनाही गर्न सक्ने छ ।

तर कुनै व्यक्ति विशेषको निजी जलमा रहेका जलचरहरूको सम्बन्धमा यो दफा र यस दफा अन्तर्गतका कुनै कुरा लागू हुनेछैन ।

५. केही खास जलमा जलचरहरूलाई समात्न, मार्न तथा चोट पुऱ्याउन मनाही गर्ने श्री ५ को सरकारको अधिकारः

श्री ५ को सरकारले नेपाल गजेटमा प्रकाशित आदेशद्वारा सोही आदेशमा तोकिएका ठाउँको जलमा श्री ५ को सरकार वा स्थानीय अधिकारीको इजाजत बेगर कुनै पनि व्यक्तिले जानी जानी जलचरहरू समात्न मार्न तथा चोट पुऱ्याउन नपाउने गरी मनाही गर्न सक्ने छ र त्यस्ता ठाउँका जलको सम्पूर्ण जलचरमा श्री ५ को सरकारको मात्र अधिकार हुनेछ ।

तर कुनै व्यक्ति विशेषको निजी जलको सम्बन्धमा श्री ५ को सरकारले यस्तो आदेश निकाल्ने छैन ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

६. नागरिकको अधिकार:

दफा ४ तथा दफा ५ बमोजिम निकालिएका आदेशले मनाही गरेको ऋतु अवस्था तथा ठाउँमा बाहेक दफा ३ को अधीनमा रही अन्य जलमा जलचर मार्न वा समात्न यस ऐनको कुनै कुराले कुनै नागरिकलाई मनाही गरेको मानिने छैन ।

७. ठेक्का दिने श्री ५ को सरकारको अधिकार:

श्री ५ को सरकारले आफ्नो नियन्त्रणमा रहेको जुनसुकै जलमा कुनै एक वा एकभन्दा बढी प्रकारका जलचरहरू समात्ने तथा मार्ने कामको ठेक्का बन्दोवस्त गर्न सक्ने छ । त्यस्तो ठेक्का लिने दिने गर्दाको कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

८. दण्ड सजाय:

(१) दफा ३ उल्लङ्घन गर्ने वा गर्न दुरुत्साहन गर्ने व्यक्तिलाई स्थानीय अधिकारीका आदेशले कसूर हेरी नेपाली रूपैयाँ ५००। पाँचसयसम्म जरिवाना हुनेछ ।

(२) दफा ४ वा दफा ५ अन्तर्गत निकालिएको आदेशका कुनै कुरा उल्लङ्घन गर्ने वा गर्न दुरुत्साहन गर्ने व्यक्तिलाई स्थानीय अधिकारीका आदेशले नेपाली रूपैयाँ १००। एक सयसम्म जरिवाना हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) मा लेखिएको दण्ड सजायमा कुनै प्रतिकूल प्रभाव नपारी यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम वा निकालिएका आदेशका कुनै कुरा उल्लङ्घन गर्ने वा गर्न दुरुत्साहन गर्ने व्यक्तिलाई स्थानीय अधिकारीका आदेशले नेपाली रूपैयाँ ५०। पचाससम्म जरिवाना हुनेछ ।

(४) यो ऐन अन्तर्गत कसूरदार साबित भएको व्यक्तिको साथमा रहेको सो कसूरसंग सम्बन्धित सबै हतियार, सामान र चीज वस्तुहरूसमेत स्थानीय अधिकारीका आदेशले जफत हुनेछ ।

(५) यो ऐन अन्तर्गत भएको जरिवानाको रूपैयाँ तोकिएको म्यादभित्र कसूरदारले बुझाउन नल्याएमा सरकारी बाँकी सरहको कारवाई गरी निजबाट असूल उपर गरिनेछ ।

९. अपील: (१) दफा ८ अन्तर्गत स्थानीय अधिकारीले दिएको दण्ड सजायका आदेश उपर चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले सो आदेशको सूचना पाएका मितिले ३५ दिनभित्र जिल्ला अदालतमा अपील गर्न सक्ने छ ।

तर आफूलाई लाग्ने ठहरिएको जरिवाना बापतको रूपैयाँ धरौटी वा त्यत्ति अंकको धन जमानी नराखे निजको त्यस्तो कुनै अपील लाग्ने छैन ।

१०. जरिवाना बापत असूल भएको रूपैयाँ र जफत भएको हतियार, सामान र चीज वस्तुहरू सरकारी कोषमा दाखिल हुने:

यो ऐन अन्तर्गत जरिवाना बापत असूल भएको रूपैयाँ र जफत भएको हतियार, सामान र चीज वस्तु मध्ये हतियार र विष्फोटक तथा विषालु पदार्थ बाहेक अरू जिन्सी

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

जति लिलाम बिक्री गरी नगदीमा परिणत गरी स्थानीय माल अड्डा वा नेपाल राष्ट्र बैंकमा दाखिल गर्नु र हतियार र विष्फोटक र विषालु पदार्थ जति प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम गर्नु स्थानीय अधिकारीको कर्तव्य हुनेछ ।

११. स्थानीय अधिकारीको अधिकार :

यो ऐन अन्तर्गतको मुद्दाको कारवाई गर्दा बयान बकपत्र गराउने, साक्षी प्रमाण बुझ्ने लिखतहरू दाखिल गराउनेसमेत शुरू अदालतलाई भए सरहका सबै अधिकार स्थानीय अधिकारीलाई हुनेछ ।

१२. गिरफ्तार गर्ने र कब्जा गर्ने अधिकार:

(१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम वा निकालिएका आदेश बखिलाप कसैले काम गरे गराएको कुरा देखेमा वा प्रमाण पाएमा स्थानीय अधिकारी वा निजबाट खटिएका कर्मचारी वा जुनसुकै पुलिस कर्मचारीले त्यस्तो व्यक्तिलाई बिना वारेन्ट गिरफ्तार गरी कसूरमा प्रयोग भएका हतियार, सामान र चीज वस्तुहरू-समेत उपर कब्जा गर्न सक्ने छ स्थानीय अधिकारीबाट खटिएका कर्मचारी वा कुनै पुलिस कर्मचारीले गिरफ्तार गरेको व्यक्ति र कब्जा गरेको हतियार सामान र चीज वस्तुलाई बाटोको म्याद बाहेक २४ घण्टाभित्र स्थानीय अधिकारी समक्ष बुझाइदिनु पर्छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दाखिल हुन आएपछि स्थानीय हाकिमले २४ घण्टाभित्रै जो गर्नु पर्ने कारवाई गर्नु पर्छ र कब्जा भइआएको चीज सड्ने गल्ने रहेछ भने गिरफ्तार भइआएका मानिसकै रोहवरमा लिलाम गरी आएको मोल धरौटीमा राख्नु पर्छ ।

१३. प्रचलित कानून बमोजिम हुने:

यस ऐनले गर्न मनाही भएको काम कुरा गर्दा र यस ऐनको कुनै दफा लागू नभएका कुनै व्यक्तिले सो बमोजिम गर्दा कसैको केही हानी नोक्सानी भएकोमा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम हुन वा गर्नमा यस ऐनको कुनै कुराले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

१४. नियम बनाउने अधिकार:

यो ऐनको उद्देश्य कार्यान्वित गर्न श्री ५ को सरकारले नियमहरू बनाउन सक्ने छ ।

१५. खारेजी:

(१) मुलुकी ऐन (अदल) को २५ नं खारेज गरिएको छ ।

633

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।